

Troels Rasmussen: *Den dansk-tyske traktat 1922*. (Institut for Grænseregionsforskning, 1997). 180 s., 185 kr.

1920-grænsen var den generelle og overordnede gennemførelse af Nordslesvigs tilbageførelse til Danmark. Der stod imidlertid en række detaljer tilbage: den helt nøjagtige grænsedragning, krigsinvalidernes understøttelse, betaling af pålignede, men ikke betalte skatter, deling af arkivalier og historiske fund m.m. Løsning af disse spørgsmål blev overladt til afgørelse mellem Tyskland og Danmark direkte og resulterede i en særlig traktat i 1922. Dennes indhold og dens tilblivelseshistorie er bogens emne. Selve fremstillingen med mange velvalgte illustrationer optager 83 sider, mens traktaten og en lang række bilag til den udgør resten af bogen. Udarbejdelsen af traktaten blev i det store hele både fra dansk og tysk side overladt til embedsmandsudvalg; forfatteren stiller klart problemerne op og viser deres løsninger. De divergenser, der var, omtales, men som hovedregel er der ikke søgt givet nogen forklaring på, hvad og hvem der bestemte afgørelserne, hvad kilderne formentlig heller ikke giver mulighed for.

Vagn Dybdahl

Niels Finn Christiansen: *Den politiske ordfører. Hartvig Frisch 1935-1940*. (Christian Ejlers' Forlag, 1999). 96 s., 118 kr.

I 1993 udsendte universitetslektor Niels Finn Christiansen en fyldig biografi *Hartvig Frisch. Mennesket og politiker* (se *Historie*, 1994, s. 154-156). Den er sammen med den nye bog antaget som disputats ved Københavns Universitet og er efter forordet en undersøgelse af »Frisch' syn og indflydelse på udformningen af forsvars- og udenrigspolitikken i denne periode«.

Som helhed kan det siges, at den nye bog er præget af lange referater af Frisch' taler og skriftlige indlæg i højere grad end af egentlige analyser, og den har lige som den første en tilbøjelighed til kategoriske udtalelser. Det er til eksempel vanskeligt uden videre at godtage, at Frisch »havde internationalt vid syn og en historisk og kulturel ballast som ingen anden i partiet eller på Rigsdagen med P. Munch som den eneste jævnbyrdige«; der kan her erindres om Alsing Andersen, Julius Bomholt, K.K. Steincke og Vilh. Rasmussen (vel på den tid den eneste humanist med internationalt navn og indflydelse i sit fag) og hos oppositionen Oluf Krag. Bogens titel og en del af indholdet fører også frem til, at man skulle vente en redegørelse for indholdet af stillingen som ordfører og gruppeformand, hvad også ville være et væsentligt emne for vor parlamentshistorie; dette aspekt får imidlertid ikke mere plads end i biografien, snarere mindre. Derimod er vægten lagt på Frisch' forsvarspolitiske synspunkter.

Frisch står her klart på linie med den velkendte ændring, der skete, da partiet i begyndelsen af 1930'erne forlod den afrustningspolitik, der havde været den herskende i det foregående årti. Gennem udnyttelse af partiets i øvrigt kortfattede referater af hovedbestyrelsesmøder og af referaterne af møderne i udenrigspolitisk udvalg uddybes Frisch' synspunkter. Det virker overbevisende, når forfatteren konkluderer, at Frisch »gik ind i besættelsestiden med en ubehagelig oplevelse af at have været involveret i og medansvarlig for en udenrigspolitik han var uenig i, men ikke kendte et alternativ til«.

Niels Finn Christiansen dokumenterer klart, hvordan det udadtil lykkes for Frisch at tale for en fast forsvarspolitik uden at komme på kollisionskurs med regeringens (P. Munchs) neutralitetspo-

litik og med den pacifistiske fløj i Socialdemokratiet. På den anden side virker det også, som Frisch gives for meget. Det stilles op, som om Frisch stod som leder af yngre partifæller, især Hedtoft og H. Hansen. Han havde næppe kunnet gå så langt i sin forsvarspolitiske udtalelser, som han gjorde, hvis han ikke havde haft »tunge drenge« som blandt andet Hauge, Friis-Skotte, Steincke og I.P. Nielsen med i den henseende. Tilbage står det spørgsmål, hvad man – også Frisch – forestillede sig med forsvaret. Der var vel næppe nogen, der forestillede sig en eksistenskamp. Var det i virkeligheden, at man ville sikre sig i det indre? Når Frisch og ikke mindst Hedtoft så stærkt talte til os socialdemokratiske gymnasiaster i 1930'erne om, at vi burde melde os som officerer, havde vi i hvert fald også det indtryk, at man ville sikre sig, at hæren ikke kunne bruges som spydspidser ved en nazistisk magtovertagelse.

Hvad man også savner er spørgsmålet: I hvor høj grad var Frisch påvirket af det, der skete ude i Europa: det militært stærke Tjekkoslovakiets kapitulation og appeasement-politikken. Konkluderende må det siges, at bogen ikke giver noget svar på forordets spørgsmål om, hvilken indflydelse Frisch havde på den førte politik. Havde han i det hele taget nogen mulighed for at øve indflydelse? Det at markere nogle standpunkter er ikke det samme som at have indflydelse.

Noget uden for bogens emne bringes til sidst nogle sider, der dels refererer dele af den debat, der har været i *Historisk Tidsskrift* om den historiske biografi, dels giver forfatterens refleksioner over emnet.

Vagn Dybdahl

Lars Ringholm: *De kom til Dachau*. Frihedsmuseets Venners årsskrift 1996. (Frihedsmuseets Venners Forlag, 1997). 137 s., 75 kr.

Hans Kristian Nielsen: *Porta Westphalica. En dansk officers beretning om slavearbejde i tysk fangenskab*. Frihedsmuseets Venners årsskrift 1997. (Frihedsmuseets Venners Forlag, 1998). 108 s., 65 kr.

Henrik Skov Kristensen og Inge Adriansen (red.): *Als og Sundeved 1940-45*. Fra Als og Sundeved, bd. 73. (Historisk Samfund for Als og Sundeved, 1995). 304 s., 198 kr.

I mere end to årtier har foreningen Frihedsmuseets Venner udsendt et årsskrift, hvis tematiske fikspunkt gennem alle årene har været modstandskampen. Ikke besættelsestiden som sådan, og slet ikke de kontroversielle sider af historien om de fem år, men netop modstandskampen: den hele nations indiskutable kamp for friheden.

Oprindeligt var der tale om meget beskedne publikationer. En kort artikel – oftest af en aktør fra dengang – eller en beretningsudgivelse fra museets store samling var da normen. I en periode midt i 1980'erne lod man en række yngre historikere komme til med bidrag, hvoriblandt undersøgelsen af industri-sabotagen (1984) stadig er grundlæggende for forståelsen af emnet. Hermed voksede årsskriftet til de godt 100 sider, der er standarden i dag, og som siden – med svingende held – er blevet søgt udfyldt af en broget skare af veteraner og/eller læghistorikere samt en enkelt professionel, Frihedsmuseets mangeårige leder, Jørgen H. Barfod (1988 og 1991). Eneste undtagelse herfra i det seneste tiår har været museets præsentable udstyrsstykke, udstillingskataloget fra 1995.

De foreliggende bind af årsskriftet sprænger ingen af de velkendte rammer. Begge placerer de sig i konsensustraditionens trygge begivenhedsunivers uden forstyrrende refleksioner over de tildragelser, der berettes om. Og begge er de